

บทที่ 5

บทสรุป

เนื้อหาในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงการก่อตัวและบทบาทของกลุ่ม สกย.อ. และ ข้อเสนอแนะ จากบทที่แล้วมาผลศึกษาครบตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาแล้ว ใน บทนี้จึงจะเป็นการสรุปผลการศึกษาวิจัยว่าตรงตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งเอาไว้มากน้อยแค่ไหน ผู้วิจัยของกล่าวถึง สกย.อ. จากที่ไปร่วมสังเกตการณ์และจากข้อมูลโดยรวม ดังนี้

1. เป็นกลุ่มที่สามารถประสานงานกับชาวบ้านที่มีปัญหาในพื้นที่ได้มากมาย
2. มีการประสานงานกับกลุ่มอื่น ๆ เป็นอย่างดี เกิดจากความเข้าใจและเห็นใจซึ่งกัน และกันในปัญหาของประชาชนในแต่ละกลุ่มนั่นเอง
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการมาชุมนุมเรียกร้องในแต่ละครั้งมาด้วยความ สามารถของแต่ละคน และยังร่วมกันคิดร่วมกันทำ เดินทางมาด้วยกัน
4. กลุ่มยังสนับสนุนที่จะสร้างชาวบ้านให้กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ในสิ่งที่ไม่ได้มีผล กระทบหรือสร้างความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น
5. ผู้นำเองก็เป็นบุคคลที่ทุกคนรู้จัก นับถือในความคิด ความสามารถในการแสดงออกที่ จะต่อรองกับรัฐบาล และมีความรู้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้

การทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและฐานอำนาจของ สกย.อ. นั้น ผู้วิจัยก็ได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานแรก สกย.อ.เกิดจากการรวมตัวของประชาชนที่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและ ถูกขับไล่ออกจากป่าสงวนเสื่อมโทรม ผลการศึกษาจากหลักฐานเอกสารอ้างอิงและแหล่งข้อมูล จากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์หาเหตุผลในการรวมตัวของกลุ่มในขณะ นั้น ปรากฏว่า การก่อตั้งกลุ่ม สกย.อ. ไม่ได้มีเฉพาะผู้ที่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินอย่างเดียว แต่เป็น ปัญหาที่เกี่ยวกับการเกษตรทั้งสิ้น ทำให้เกิดการรวมตัวกันของเกษตรกรรายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนมาก และทำให้โครงการ คจก.ที่กำลังเป็นข้อพิพาทอยู่ยกเลิกไปได้เกษตรกรที่มาร่วม ชุมนุมอยู่จึงเกิดความรู้สึกว่า การกระทำในขณะนั้นเป็นผลดีต่อสมาชิกโดยรวม จึงร่วมกันโดยมี แกนนำก่อตั้งขึ้นกลายเป็น สกย.อ. ในปัจจุบัน

ทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงมาจากแนวคิดการรวมกลุ่มของ James Madison และ Robert S. Salisbury สรุปได้ว่า การที่คนมารวมกันเป็นกลุ่มเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกัน ความพึงพอใจในการเข้ามารวมกันโดยอาศัยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการยอมรับร่วมกันของคนในกลุ่ม โดยมีจุดประสงค์ของกลุ่มเป็นสิ่งที่ทุกคนที่มารวมกันมุ่งหวังไว้

สมมติฐานประการที่สอง กล่าวถึง ความเข้มแข็งของกลุ่มเกิดจาก การมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีกลไกในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการกล่อมเกลาสมาชิกภายในกลุ่ม และมีการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและกลุ่มเอกชนอื่น ๆ

การจัดตั้งกลุ่ม สกย.อ. ย่อมมีจุดมุ่งหมายที่สมาชิกของกลุ่มต้องพอใจจึงจะมีการมารวมตัวกัน โดยเป้าหมายในการรวมตัวแต่ละครั้งอาจจะไม่เหมือนกันทุกครั้ง แต่ก็ต้องชัดเจนว่าขณะนี้ต้องการอะไร หรือจะเรียกร้องแบบไหนกับใคร จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสัมภาษณ์แกนนำของกลุ่มนั้น เป้าหมายของกลุ่มจะเหมือนกันทุกครั้งที่เกิดดันรัฐบาลให้แก่ไขปัญหา โดยการชุมนุมอย่างสงบ นี่ก็คือบทบาทอย่างหนึ่งของกลุ่มในสังคมที่จะตรวจสอบการดำเนินงานและนโยบายของรัฐ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนหรือไม่ ซึ่งจะอธิบายได้จากแนวความคิดเกี่ยวกับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ Almond and Powell

กลไกการทำงานที่มีประสิทธิภาพของกลุ่ม สกย.อ.เกิดขึ้นจากเครือข่ายการทำงานของกลุ่มที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีปัญหา และการดำเนินงานก็ไม่ได้อยู่ที่ศูนย์กลางร่วมอย่างเดียว แต่ให้ความรับผิดชอบมีส่วนร่วมกันทุกคนในกลุ่ม ดังนั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นและไม่ได้รับการแก้ไขที่ดี สมาชิกในกลุ่มเองก็จะมีติดต่อสื่อสารกันทำให้ทราบสภาพปัญหาได้ทั่วทุกพื้นที่ เป็นการเชื่อมโยงอำนาจของกลุ่มไปสู่สมาชิก และสมาชิกในกลุ่มเองก็ให้ความร่วมมือในการรวมตัวอยู่ตลอด รวมทั้งมีการชักชวน เพื่อนฝูงญาติพี่น้องที่มีปัญหาเหมือนกันเข้าร่วมด้วย

สำหรับตัวสมาชิกเองผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นคร ศรีพิพัฒน์ ว่า กลุ่มมีวิธีการอย่างไรบ้างในการรับสมัคร ซึ่งก็ได้คำตอบที่น่าจะสนับสนุนสมมติฐานของผู้วิจัยที่ว่า กลุ่มมีการกล่อมเกลาสมาชิก ดังนี้ ในกลุ่มการมีวิธีการดำเนินการตั้งแต่รับเข้ามา จะต้องมีการสอบถามความสมัครใจ ปัญหาและเหตุผลที่อยากจะเข้ามารวมกลุ่ม อีกทั้งยังมีข้อเสนอให้ผู้ที่จะเป็นสมาชิกโดยกลุ่มจะมีอบรมชี้แนะให้สมาชิกเข้าใจในนโยบายการดำเนินงานของกลุ่ม วิธีการต่าง ๆ ที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องร่วมกันทำ และความคาดหวังในการตั้งเป้าหมายในการเรียกร้องแต่ละครั้งก็จะมีการชี้แจงให้สมาชิกเข้าใจถึงความเป็นไปได้ที่จะได้มายังสิ่งที่สมาชิกต้องการ ซึ่งผลที่ได้อาจจะไม่ให้เป็นประโยชน์

แก่สมาชิกครบทุกคน แต่จะเกิดแก่ส่วนรวม จากการสัมภาษณ์ดังนั้นพอที่จะสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มให้ก็สอดคล้องกับแนวความคิดของ J.s. Coleman, David Easton, Dennis Kavanagh ผลงานที่เป็นแนวทางการศึกษาของ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ ม.ร.ว.พฤษิลาณี ชุมพล

ความเข้มแข็งของผู้นำกลุ่มเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ในสมมติฐาน จากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่า ผู้นำกลุ่ม สกย.อ. มาจากเลขาธิการ สกย.อ. ซึ่งเป็นคนที่สมาชิกในกลุ่มเลือกขึ้นมาเอง ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์บุคคลทั้งสองแล้วพบความคิดที่ค่อนข้างจะเหมือนกันคือ ผู้นำต้องมีความจริงใจ มีอุดมการณ์ในการที่จะให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาของเกษตรกรให้ได้

จากการศึกษาวิจัยของ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530: 79-80) สรุปคุณสมบัติผู้นำชาวนาได้ว่า เป็นผู้ที่มีความนิยมสูงจากชาวนา ทั้งในแง่ความสามารถตามแบบเดิมและแบบสมัยใหม่ มีความเฉลียวฉลาด เป็นนักพูดที่ดี และกล้าวิพากษ์วิจารณ์ในการแสดงออก ลักษณะเฉพาะตัวดังกล่าวของผู้นำมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนการยอมรับตัวบุคคลเป็นความเชื่อมั่นในอุดมการทางการเมืองได้ บางเงื่อนไขผู้นำต้องมีจิตสำนึกทางชนชั้นที่ยึดมั่นกับผลประโยชน์ของประชาชนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับผู้ตาม

ผู้นำของ สกย.อ.มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับการวิจัยข้างต้น และเข้มแข็งผู้นำอยู่ที่สมาชิกที่ร่วมในกลุ่มเป็นสำคัญยังให้การสนับสนุน ปัจจัยเสริมก็คือการสนับสนุนจากกลุ่มเอกชนและกลุ่มพันธมิตรร่วมมืออื่น ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่ใช้เป็นฐานอำนาจในการนำกลุ่มไปเป็นแรงผลักดันต่อรัฐบาล โดยผู้นำกลุ่ม สกย.อ. ทั้งสองก็มีลักษณะที่มีปัจจัยดังกล่าวในขณะนี้

เมื่อกล่าวถึงการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการสนับสนุนให้กลุ่มยืนหยัดต่อสู้อยู่ได้ จากข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้นำกลุ่มและจากเอกสารที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ของทางราชการพบว่า สกย.อ. กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศ ในด้านวิชาการและการเงิน แต่เป็นกำลังทรัพย์ที่ไม่มากมายพอที่จะทำให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้นมาได้ในอนาคต ส่วนทางด้านวิชาการมีน้อย ในขณะนี้ สกย.อ.เองจะเน้นที่ความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีการให้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาทั้งหลักการและข่าวสารต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกของกลุ่มเอง สำหรับพรรคการเมืองบางพรรคในประเทศก็ให้การสนับสนุนอยู่ แต่เป็นไปในทางอ้อม เนื่องจากผู้วิจัยมีปัญหามากในการหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศและพรรคการเมืองบางพรรค โดยข้อมูลที่ได้มาคือการสืบและ

สอบถามจากผู้ที่ไม่ประสงค์ที่จะออกนาม เนื่องจากเกรงภาพพจน์ในทางส่วนตัวจะก่อให้เกิดความเสียหาย จึงระบุได้ไม่แน่ชัดในหัวข้อนี้

โดยสรุปแล้วจาก สมมติฐานทั้งสองประการของผู้วิจัย การศึกษาก็ไม่ได้ผลดังที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ทั้งหมด แต่ผู้วิจัยอยากจะเสนอข้อคิดเห็นบางอย่างที่มาจากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย อาจจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มต่าง ๆ

ข้ออภิปราย

ก่อนนี้บทบาทของกลุ่มในประเทศจะถูกจำกัดด้วยสภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การพัฒนาองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มผลประโยชน์เอง แต่ในช่วงหลังจากปี 2516 เป็นต้นมา กลุ่มผลประโยชน์ได้มีบทบาทสำคัญเป็นตัวแทนในการเรียกร้องต่อสู้ของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ การจะให้กลุ่มผลประโยชน์มีความรับผิดชอบต่อประชาชนมากขึ้น ขึ้นอยู่กับการที่รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์เป็นกลไกที่จะทำหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น โดยกลุ่มผลประโยชน์เองจะต้องมีการพัฒนาระบบองค์กร ข้อมูลและดำเนินงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมพร้อมกันไปด้วย แต่การจะให้ผลประโยชน์ส่วนรวมได้รับความคุ้มครองนั้น ก็จะต้องขึ้นอยู่กับการที่ระบบของรัฐและราชการ ต้องมีความเข้มแข็งพอที่จะต่อสู้กับกลุ่มผลประโยชน์ที่ครอบงำผูกขาดอำนาจ

บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยจะยังถูกจำกัดโดยสภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การพัฒนาองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มผลประโยชน์เอง การจะให้กลุ่มผลประโยชน์มีความรับผิดชอบต่อประชาชนมากขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับการที่ฝ่ายรัฐบาลและราชการจะต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์เป็นกลไกที่จะทำหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น กลุ่มผลประโยชน์เองจะต้องมีการพัฒนาระบบองค์กร ข้อมูลและดำเนินงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมพร้อมกันไปด้วย แต่การจะให้ผลประโยชน์ส่วนรวมได้รับความคุ้มครองนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับการที่ระบบรัฐและราชการต้องมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะต่อสู้กับกลุ่มผลประโยชน์ที่ครอบงำผูกขาดอำนาจ และจะต้องส่งเสริมให้กลุ่มอื่น ๆ ในสังคมได้มีบทบาทเข้มแข็ง เป็นผู้คอยต้านอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ อิทธิพลได้ดีพอสมควรด้วย

แต่ที่เป็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดมีการโต้เถียงอย่างมากในอดีตจนลุกลามเป็นความ

ในปริมาณเนื้อที่ตั้งแต่พันไร่ถึงหลายแสนไร่ เพื่อให้ธุรกิจเอกชนเหล่านั้นปลูกไม้โตเร็วเพื่อป้อนอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ อันมีผลทำให้ประชาชนถูกขับไล่ หรือถูกอพยพจากพื้นที่เป็นเหตุให้ประชาชนรวมตัวกันทำลายแปลงกล้าไม้และสวนไม้ยูคาลิปตัสที่อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายแห่งและสะท้อนถึงความไม่เป็นธรรมที่ธุรกิจขนาดใหญ่ สามารถใช้ที่ดินที่ประชาชนเห็นว่ามิได้เป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า แต่เป็นการทำลายระบบนิเวศที่อาจจะรุนแรงกว่าการทำเกษตรของประชาชนและกลับได้รับการสนับสนุนโดยหน่วยงานของรัฐ ส่วนประชาชนนั้นตกเป็นผู้รับเคราะห์โดยไม่มีที่ทำกิน จึงไม่มีทางเลือก นอกจากจะขออยู่ที่เดิมหรือไปทำลายพื้นที่ป่าแห่งใหม่ ดังนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า นโยบายขยายพื้นที่ปลูกไม้ยูคาลิปตัสในอดีตมีผลในความเป็นจริง คือ การทำลายพื้นที่ป่ามากขึ้น อันเป็นผลจากนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลในอดีตเอง

สภย.อ. ก็เป็นกลุ่มผลประโยชน์จำพวกหนึ่ง ที่มีการรวมตัวกันของเกษตรกรรายย่อย ในพื้นที่ภาคอีสานที่มีปัญหาเดือดร้อนและต้องการให้รัฐบาลหาทางแก้ไข กลุ่ม สภย.อ. มีบทบาทที่ค่อนข้างจะเป็นที่รู้จักของคนในสังคมโดยทั่ว ๆ ไป เนื่องจากความผิดพลาดที่มองเห็นได้ชัดเจนอยู่ที่นโยบายของรัฐ เพื่อผลประโยชน์ของนักธุรกิจและชนชั้นกลาง ลักษณะของการประท้วงเพื่อเรียกร้องสิ่งที่กลุ่ม สภย.อ. ควรจะได้รับจากรัฐบาลหลายสมัยมาแล้วและก็มีบ้างที่ประสบความสำเร็จในการเคลื่อนไหว แต่การที่รัฐให้ความเชื่อมั่น โดยการตกลงที่จะให้การช่วยเหลือแล้วไม่ดำเนินการ เป็นการสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับรัฐบาลใหม่ที่จัดตั้งขึ้นมา หลังการเกิดปัญหาแนวทางที่ใช้ในการแก้ไขก็ไม่ได้คำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุแต่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งก็ไม่ได้เป็นผลดีแก่ทั้งฝ่ายกลุ่ม สภย.อ. และฝ่ายรัฐบาล รัฐไม่ได้มุ่งแก้ปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกรโครงการใหญ่ ๆ ที่รัฐบาลอนุมัติ ล้วนเป็นโครงการช่วยเหลือนักธุรกิจระดับใหญ่โตหรือไม่ก็ชนชั้นกลางทั้งนั้น ไม่ใช่โครงการที่จะเป็นประโยชน์กับเกษตรกรที่เป็นประชากรเกินกว่าครึ่งของประเทศ อีกทางหนึ่งก็เป็นโอกาสที่จะทำข้าราชการของรัฐใช้ช่องโหว่ของกฎหมายและการออกนโยบายต่าง ๆ กอบโกยหาผลประโยชน์จากสิ่งที่ประเทศชาติมีอยู่ ส่วนมากผู้ที่สามารถจะกระทำได้จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

บทบาทปัญญาชนและหน่วยงานพัฒนาเอกชน องค์กรพัฒนาของเอกชนที่มีอยู่ยังไม่สามารถให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรในขอบเขตที่กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การศึกษาแนะนำในด้านต่าง ๆ ความจำกัดดังกล่าวขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินและตัวบุคคลากรขององค์กรนั้น ๆ เอง ในกรณีนี้ถ้าหากรัฐเล็งเห็นความสำคัญน่าจะจัดทำ

โครงการในลักษณะทำสัญญาจ้างให้องค์กรเอกชนที่มีทักษะทางด้านนี้โดยตรงทำหน้าที่ในการฝึกอบรมให้ความรู้ให้การปรึกษาแก่กลุ่มเกษตรกรดังกล่าว ซึ่งน่าจะสามารถทำงานได้ผลดีกว่าการปฏิบัติงานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง ซึ่งจะมีผลในการช่วยลดปัญหาทางด้านเทคนิคที่กลุ่มเกษตรกรประสบอยู่ไปได้มาก

ข้อเสนอแนะ

นโยบายของรัฐบาลนับว่าเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกในการกำหนดทิศทางการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรให้ดีขึ้นหรือเลวลง ทั้งนี้เพราะรัฐบาลนั้นมีเครื่องมือที่จะให้ความช่วยเหลือสนับสนุน กลุ่มเกษตรกรได้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว ประเด็นจึงมีอยู่ว่า รัฐบาลยังอาจจะไม่ให้ความสนใจในการ ส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรอย่างจริงจังเท่าที่ควร โดยดำเนินการหลายประการในลักษณะที่เป็น การสวนทางกับการพัฒนาของกลุ่มเกษตรกร

ปัญหาสำคัญยิ่งในการพัฒนาเกษตรกรก็คือ เกษตรกรยังไม่มีความรู้ความเข้าใจใน อุดมการณ์ รวมทั้งเทคนิคในการดำเนินงานเชิงธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรดีพอ ทำให้เกิดมี ปัญหา ต่าง ๆ มากมายตามมา

เหตุที่ประชาชนเข้าไปเปลี่ยนพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ทำกิน ก็คือ เนื่องจากไม่มีพื้นที่ทำกิน หรือมี ฉะนั้นก็ต้องการจะมีพื้นที่ทำกินมากกว่าที่เคยมีอยู่ หรือเพียงแต่จะเข้าไปจับจองไว้ก่อนเพื่อเป็นสิน ทรัพย์หรือหลักประกันในชีวิต มีเหตุผลที่หนักแน่นที่ประชาชนจะอ้างได้เพียงประการเดียว คือ ไม่มี ที่ดินทำกิน ทางแก้ปัญหานี้ที่ถูกต้องก็คือ พยายามกระจายการถือครองที่ดินออกไปอย่างทั่วถึง กว้างขวาง และเป็นธรรม ประเด็นที่ประชาชนเข้าไปใช้พื้นที่ป่าในลักษณะการทำลาย คือ เข้าไป ตัดไม้เป็นอาชีพ เข้าไปหาของป่าในลักษณะที่ไม่เป็นการอนุรักษ์ ประชาชนไม่มีที่ทำกินและไม่มี อาชีพอย่างอื่น นอกจากอาชีพเข้าไปตัดไม้ในป่า นอกจากนั้นจะมีเหตุปัจจัยอื่นมากมาย อาทิ เช่น ประชาชนได้รับการจูงใจจากรายทุนให้เข้าไปตัดไม้ ประชาชนเห็นว่ารายทุนและ/หรือผู้มี อิทธิพลที่มีอำนาจหน้าที่ในทางราชการเข้าไปหาประโยชน์จากพื้นที่ป่าในลักษณะดังกล่าว ราษฎร จึงได้ทำตามบ้าง แนวทางในการแก้ปัญหานี้ก็คือ หาทางส่งเสริมหรือฝึกอาชีพให้ประชาชนเหล่านั้น หันไปประกอบอาชีพอย่างอื่น

ปัญหาการจัดสรรที่ดิน รัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนและโปร่งใส ให้ความเป็นธรรมและมี เหตุผลอธิบายได้ ควรแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทั้งในแง่กฎหมายและองค์การบริหารของรัฐ ที่ทำให้

นายทุนสามารถอุบเอาป่า หรือกว้านซื้อที่ดินแปลงใหญ่ ๆ ที่ควรเป็นป่ามาทำเป็นธุรกิจอื่น ๆ รัฐควรจะต้องสรรหาประชาชนที่ทำกินในเขตป่าเสื่อมโทรมอยู่บ้านแล้วให้ได้มีที่ทำกินอย่างทั่วถึงกัน และพื้นที่นั้นควรจะต้องจำกัดเฉพาะเกษตรกรเท่านั้น

แต่การที่คนชนชั้นกลางรุ่นใหม่จะมีบทบาททางการเมืองที่สร้างสรรมากขึ้นได้ ก็ขึ้นอยู่กับ การเติบโตทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ด้วย เราจึงจะต้องช่วยกันพัฒนาการรับรู้ทางการเมืองของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวนาชาวไร่ คนงานต่าง ๆ ให้รู้จักต่อรองและเรียกร้องตรวจสอบนักการเมืองอย่างฉลาด อย่างมีวุฒิภาวะมากขึ้นด้วย

ในขณะที่การรุกเข้ามาของระบบทุนนิยมที่สร้างความขัดแย้ง ยังดำเนินต่อไปอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง โดยที่ท้องคกรของประชาชนในชุมชนยังอยู่ในสภาวะที่เพียงแต่เป็นการเริ่มต้นเท่านั้น ย่อมเป็นเครื่องชี้ถึงสถานการณ์ต่อสู้อันที่จะต้องยืดออกนาน แต่อย่างน้อย ในขณะนี้ได้มีพัฒนาการของการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรประชาชนและได้ยกระดับไปอีกขั้นหนึ่งเป็น องค์กรเครือข่ายของชุมชน ทำให้เกิดมีความหวังว่าโอกาสของการพัฒนาจากรูปแบบของเกษตรกรรม เพื่อการพึ่งตนเองในลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคล ไปสู่รูปแบบของชุมชน และมีการเริ่มสร้างเครือข่ายของชุมชน เพื่อพัฒนาไปสู่สภาพการณ์ใหม่ของสังคม พอที่จะได้ปรากฏรูปธรรมขึ้นบ้างแล้ว ถึงแม้ว่ารูปธรรมดังกล่าวจะยังไม่มีลักษณะเด่นชัด ในสถานการณ์ที่การขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศภายใต้ระบบทุนนิยม นำด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมและเกษตรอุตสาหกรรม กระแสหลักยังคงพัฒนาต่อไปไม่หยุดยั้ง บทบาทของเครือข่ายชุมชนอาจจะไม่เข้มแข็งหรือพัฒนาไปได้อย่างเชื่องช้า แต่เมื่อใดที่การขยายตัวของเศรษฐกิจไม่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ชะลอตัวลงมา หรือถอยหลัง วิถีการดำรงชีวิตของความขัดแย้งจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เริ่มจากการว่างงานในเมือง สถานการณ์ไม่มีที่ทำกินในชนบท และการหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ทางออกในการแก้ปัญหาจะเป็นบทบาทที่สำคัญของปัญญาชนทั้งที่เป็นปัญญาชนชาวบ้าน ปัญญาชนส่วนภูมิภาค ปัญญาชนในเมือง ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไปจากนี้จะไม่ใช่ว่าปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้น ในความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป แต่เป็นปัญหาของความอยู่รอดร่วมกันของสมาชิกในชุมชนใหญ่ของสังคม การหาทางแก้ไขปัญหานี้จึงต้องอาศัยการระดมปัญญาชนจากทุก ๆ ส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเป็นบทบาทที่สำคัญของปัญญาชนที่จะต้องแบกรับที่ร่วมกับประชาชนในชุมชนและเครือข่ายชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าว การพัฒนาไปสู่การเป็นสังคมที่มีรากฐานมั่นคงสืบต่อไป

ชุมชนและเครือข่ายชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าว การพัฒนาไปสู่การเป็นสังคมที่มีรากฐาน
มั่นคงสืบต่อไป

มาตรการที่ควรดำเนินการเพื่อเสริมสร้างบทบาทของกลุ่มในระบบประชาธิปไตย
ได้แก่

1. พิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับวุฒิสภา เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภามา
จากการเลือกตั้ง หรือไม่ก็พิจารณาหลักเกณฑ์ในการเลือกสรรบุคคลที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภา
เสียใหม่ โดยคำนึงถึงการจัดแบ่งที่นั่งในวุฒิสภาให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ให้เหมาะสม โดยเฉพาะควร
พิจารณาให้กลุ่มคนที่เสียเปรียบ เช่น กลุ่มกรรมกร กลุ่มชาวนาชาวไร่ ได้เข้ามาเป็นสมาชิกในสภาที่
สอง ซึ่งควรเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่ "วุฒิสภา" ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เสียเปรียบ ซึ่งไม่
สามารถแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งกับกลุ่มธุรกิจได้ สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนด
นโยบายที่สำคัญ

2. รัฐบาลควรให้ความสนใจต่อกลุ่มพลังกดดัน และกลุ่มผลประโยชน์ในการแสวงหา
ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และความต้องการตลอดจนปฏิบัติการที่กลุ่มเหล่านี้มีต่อนโยบาย และ
การตัดสินใจที่จะมีผลกระทบต่อกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่กลุ่มกดดันและกลุ่ม
ผลประโยชน์จะมีท่าทีต่อหลักในการปฏิบัติหน้าที่ของทางราชการและรัฐบาล ซึ่งความเข้าใจผิด
ดังกล่าวอาจจะก่อปัญหาลุกลามและสร้างความเสียหายในวงกว้าง เข้าทำนอง น้ำผึ้งหยดเดียว

ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มกดดันและกลุ่มผลประโยชน์ อาจได้รับความเห็นใจจากสังคมและ
กลุ่มพลังอื่น ๆ มาร่วมให้การสนับสนุนเคลื่อนไหว ลักษณะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาที่มีความ
รุนแรงมากขึ้น นอกจากจะทำให้การแก้ปัญหายุ่งยาก แต่ยังก่อให้เกิดความซุนซ่องหมองใจ หรือ
การแตกแยกระหว่างคนในชาติ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการเมืองการปกครองตลอดจนการอยู่ร่วมกันโดย
สันติ

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลและทางราชการควรให้ความสนใจต่อการเคลื่อนไหวดังกล่าวของ
กลุ่มกดดันและกลุ่มผลประโยชน์แต่เบื้องต้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ลุกลามอีก ซึ่งนอกจาก
จะต้องสูญเสียงบประมาณและเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาลแล้ว ยังเป็นผลเสียที่
ยิ่งใหญ่ที่รัฐบาลในระบบประชาธิปไตยไม่พึงสร้างให้เกิดขึ้น